

SANAYİLEŞME SÜRECİNDE EĞİTİM

Heinz LUFER

Önceleri Almanya'daki bir ata sözünde "Küçük Hans öğrenemezse büyük Hans hiç bir zaman öğrenemez." şeklinde ifadesini bulduğu üzere öğrenme dönemi, insan yaşamının kısa bir dönemini kapsadığına, bunun ise yoğun bir biçimde okulda gerçekleşeceğine inanılıyordu. Bu tez tartışılmaz bir görüş olarak son yüzyıla kadar devletlerin eğitim politikasının temelini oluşturdu. Okulda öğrenilenlerin bir yaşam boyu yetebileceği fikri, bu tezin ana fikriydi. Okul kapılarına öğrencilerin öğrenme yeteneklerini yükseltmek anne-babaların çocuk üzerindeki etkilerini artırmak için öğrenmenin değerini anlatan ve Yunanlıların ve Romalıların pedagojik tecrübelerini ifade eden "Okul için değil, hayat için öğrenilmeli" gibi yazılar yazıldı.

Gerçekten bilginin gelişimini izlersek, 1800-1900 yılları arası insanlığın bilgi hacminin bir kat arttığını görürüz. Bu şu demektir; insanın okulda öğrendiği bir yaşam boyunca çok az değişikliğe uğramıştır. Bu bilgiler uygulamada gelecek nesillere aktarılmış, aktarılan geleneksel bilgiler de bir yada iki nesle yetmiştir. Büyükbabaları torunları için bu geleneksel bilgilerde değişiklik yapmayı düşünmemişlerdir.

İlk defa endüstrileşmeyle yeni bir düzen başladı. Başlangıçta örnekler yoktu. El sanatkarlarının tecrübeleri ile yetinilemedi. Şimdiye kadar değer verilen ve duygusal yazı ile ilgisi olmayan yeni uygulamalar, çalışma şekilleri, işletme organizasyonları gelişti.

Ortaya çıkan yeni problemlere çare aranmaya başlandı. Aile ilişkileri şekillendi. Usta-Kalfa ilişkisi yerine, büyük işletmelerde kişisel olmayan ilişkilere geçildi. Büyük iş yerlerinde organizasyon, sorumluluk ve kanunların bulunduğu düzenli bir sistem ortaya çıktı.

Endüstrileşme sürecinde mevcut iş gücü niteliğinden başka nitelikli elemanlara ihtiyaç duyuldu insan iş yerinde bir makinanın parçası haline geldi. Bu sisteme iş başında öğrenme süreci dendi. Kişi sadece yapacağı işi öğrendi. Endüstri reformu ile Almanya'da, İngiltere'de, ve

Fransa'daki sosyal ve politik değişiklikler toplum düzenini önemli ölçüde değiştirdi.

Bu konuşmam daha çok tarımsal toplumlar ve onların eğitimi şansları ve bağımsızlıkları üzerine olacaktır. Eğitim bağımsızlığı olan, mesleki gelişme ve daha iyi para kazanma şansına, demokratik idare şeklinde politik eğitim ve yönetime katılma ve genel bir eğitime sahip olma şansı anlaşılmaktadır. Bir topluma uyum ancak kültürel hayata katılım ile mümkün olabilmektedir.

Endüstrileşmenin başlangıcında erken kapitalizm hareketi şu görüşü ortaya attı. "Bilgi kuvvettir." Bu görüş sadece politikada sendikalar ve sosyalist partilerde değil, aynı zamanda liberal çevrelerde benimsendi. Liberal çevreler ürettikleri ürünleri devamlı kontrol eden, kendilerini düzelten, rekabet yarışında bulunan çevreler niteliğini kazandı.

Eğitimle ilgili olarak ilginç tartışmalar başladı. Endüstri toplumlarında devamlı olarak yeni keşifler yapıldı. Eski bilgilere karşı sorular ortaya atıldı. Yaşam mücadelesi öğrenildi. Bu yavaş gelişen bir süreç değildi, kısa sürede hızlı ilerlemeler gösteren bir endüstri patlaması idi. Bu durum insanların yaşam alışkanlıklarını değiştirmekle kalmadı, onların mevcut bilgileri de yetersiz kaldı.

Bu gelişme karşısında toplum nasıl bir reaksiyon gösterdi? Öncelikle akıl sistemi büyük bir önem kazandı. Sanayi devletten farklı bir eğitim ve lisansın yanısıra çeşitli mesleki eğitime yönelik okullar açıldı. Almanya da mesleki eğitim alanında devlet ve işletme işbirliği ortaya çıktı. Buna biz ikili mesleki eğitim sistemi diyoruz. Teori ve uygulama farklı sorumluluk içinde ortaklaşa yürütüldü. (Teorinin sorumluluğu okulda-Uygulamanın sorumluluğu işyerinde).

İkinci olarak okul eğitimi genel olarak uzatıldı. Dört yada altıyılda verilen okuma ve matematik bilgileri yeterli görülmedi. Bununla beraber eğitim ve öğretim metodları (Pedagolojik ve didaktik) geliştirilmek zorunda kaldı. Eğitim ekonomik imkanlar içinde olmak zorundaydı. Çünkü bunların finanse edilebilmesi gerekiyordu. Bunun sonucu eğitim malzemesi ve metodlarının seçimi konusunda geniş araştırmalar gerekti.

Eğitim bakanlıklarında, meslek odalarında, üniversitelerin kürsülerinde, pedagoji yüksek okullarında, özel ihtisas komisyonları yoğun bir çalışmaya girdiler ve "Küçük Hans öğrenemezse büyük Hans hiç öğrenemez" atasözünün doğru olmadığını akademik olarak ispatladılar.

Araştırma sonuçları bir defa daha ortaya çıkardı ki insanın öğrenme gücü, eğer yaşlara uygun metodlar uygulanırsa ileri yaşlara kadar devam eder. Böylece yetişkinlerin uygulamada saptanan öğrenme gücü, bilimsel olarak da belirlendi.

Daha önce denildiği üzere, 1800 ile 1900 yılları arasında iki kat artan insanlık bilgisi bu defa 1900 ile 1950 yıllarında iki katına çıktı. Bilgi hacmi daha sonra her 10 yılda, bilim adamlarının belirttiği üzere halen her 5-6 yılda iki katına çıkmaktadır. Bu demektir ki üniversiteye 5-6 yıl devam etmiş olan bir kimse bilgi hacmi arttığı için olması gerektiğinden daha az bilgiye sahip olmaktadır. Böylece genel yüzeysel bilgilerle sınırlı kalmaktadır. Bu durumda ilk öğrenimde, ya da bütün öğrenim süresince aşağıdaki iki temel eğitim metodunun yararlı olabileceği düşünülmektedir.

a-) Öğrenmeye devam isteğinin verilmesi

b-) Kendi kendine öğrenmenin öğretilmesi

Hiçbir dönemde yetişmiş bir insan kendini yetiştirme bakımından bugünkü kadar sorumlu olmamıştır. Yüzyıl önce bir meslek eğitimi, ya da üniversite öğrenimi bitiren kimseye yeterli bilgiye sahip kişi olarak bakılıyordu. Çünkü o günkü şartlara göre aldığı bilgiler yeterli görülebiliyordu. Bugünkü eğitime devam, var olan bilgilerin düzeltilmesine ve güncel hale getirilmesine yönelik olmalıdır.

Bilginin genişletilmesi ve nicelik olarak arttırılması imkânları doğal olarak sınırlıdır. Biz biliyoruz ki bilgi dağarcığı çocukluk yaşındaki ve ergenlik dönemindeki beyin hücrelerinin hacmine bağlıdır. Buda bugünkü alkol, nikotin ve benzeri alışkanlıklarla azaltılabilmektedir. Yani araştırmalar göstermiştir ki, yaşlanma beyin hücrelerinin ölmesi değil, onların işlevlerini yerine getirmelerinin azalmasıdır. Buna karşı muntazam bir hayat ve ruh sağlığı ile bu olumsuz durum ortadan kaldırılabılır. Bu söylediğim şeylerden aşağıdaki sonuçları çıkarabiliriz.

1- Okul öncesi dönemde mümkün olduğu kadar çok tecrübe edilmelidir. Böylece bilgi kazanabilme potansiyeli gelişir ve 6 yaşında okula başladığı zaman insanın en önemli gelişim dönemi faydalı olarak geçirilmiş olur.

2- Eğitimde verilecek bilgilerin miktarı ve kalitesi bilginin süratle değişime uğrayacağı dikkate alınarak verilmelidir.

3. Eğitimin devamı gelecekteki ekonomik ve toplumsal gelişme için önemlidir. Toplum gelecekte kendisine gerekli uyum imkanı sağlamak durumundadır. Eğitimin devamı için yapılan her yatırım kendisini hızlı bir şekilde finanse eder.

Bir yetişkinin mesleğinde olsun, aile içinde ya da toplumda olsun hergün karşılaştığı birçok problemin üstesinden gelebilmesi için, onun yüksek derecede hareket yeteneğine, hayata karşı olumlu tutumuna, karar verme gücüne, sorumluluk duygusuna ve ilişki kurma yeteneğine sahip olmasına bağlıdır.

Yukarıdaki bu özelliklere sahip olmayan bir vatandaş devlet için sadık bir vatandaş fakat toplum için zararlıdır. Bu durum 1920'li yıllarda Almanyada güncelliğini korudu, ama yetişkinlerin eğitiminin nasıl organize edileceği sorusu açık kaldı.

Unesco 3 yıl önce Alman Halk Eğitim Merkezlerini (Volkshoch-schule) dünyanın en iyi modeli olarak değerlendirdi. Çünkü bunlar sadece yaygınlığı ile değil, uygulamaya dönük belirli bir standardı muhafaza eden bir model olarak ortaya çıktı.

Halk Eğitimi için ne yapmak lazım?

Halk Eğitiminin devamlı olması konusunda bilinçlendirilmeli. Yetişkin eğitimi okul eğitiminin eksik yönlerini tamamlama olarak görülmezse, hükümet ve politikacılar bu eğitimi okul, meslek ve üniversite eğitiminin yanında dördüncü bir eğitim tarzı olarak görürlerse ve birey halk yüksek okulu kurslarına katılmakla sosyal durumunu düzelteceğine inanırsa, bu eğitimin finansmanı özel bir problem oluşturmaz. Çünkü bunlara katılanlar masrafın büyük bir kısmını karşılayabilecek durumdadır.

Biz federal Almanya'da kurs ücretlerini öğretmenlere part-time olarak ödenecek ücret düzeyinde almaktayız. Geriye tam gün çalışan pedagojik ve idari personel kalmaktadır. Öğleden sonra ve akşamları mevcut okullardan yararlanılabilir.

Akademik eğitim için üniversiteler büyük firmalarla işbirliği yapabilir. Radyo ve Televizyonla kolayca benzer programlar yapabilir. Tabii ki öğrenen ile öğrenenler arasında doğrudan ilişki yetişkinler içinde önemlidir. Eskiden olduğu gibi başarı için kişisel ilişki en önemli pedagojik bir gereksinimdir. Buna rağmen radyo ile işbirliği daima önem kazanmaktadır. Radyo için geliştirilmiş olan eğitim malzemesi elektirikli olarak kullanılabilir.

Şimdi bana “yetişkinlere ne öğretilmesi gerektiğine dair bir eğitim programı yapılmış mıdır?” diye sorabilirsiniz.

Bu konuda tartışma bölümünde memnuniyetle bilgi verebilirim. Yinede burada genel hatları ile bilgi sunabilirim.

Bir eğitim programı eğer toplumun eğitim problemlerine cevap verirse kabul görür.

Örneğin: Kadınlar için ev işleri, sağlık, çocuk eğitimi ve el işleri kursları gibi, ya da bunlar için mesleki eğitim programları veya karşılıklı deneyim alış verişi, boş zamanları değerlendirme programları söz konusu olabilir.

Şayet program ilgi alanına göre ve yerel kültürel gelişmeler, geleneklere göre yapılırsa, bunlar eğitime katılanlara milli kültürle ilgilenmesini sağlar. Burada sadece tarihsel bilgi aktarımı olmaz. İnsan tarih içinde oynadığı rolü yaşayarak öğrenmiştir. Bu genel bilgi eğitiminden sonraki bilgilerin sadece seviyesini yükseltmez; büyük bir ihtimalle yaratıcılık potansiyelini ortaya çıkarmasının yanında bir vatandaş olarak kamuoyunun ilgilendiren konularda tartışmaya katılma gibi nitelik artırıcı çalışmalara karşı olumlu davranış niteliği sağlar. Çalışmaya karşı pozitif davranmayı sağlar.

Denebilirki bir toplum için iki düzen modeli vardır. Bunlardan biri vatandaşın katılımının olduğu devlet şeklidir. Bu devlet şekli cezsaretili vatandaşlar ister.

Diğer alternatif otoriter devlettir ki, bu sonunda çökmeye mahkumdur. Çünkü modern teknolojinin gerektirdiği toplumun yaratıcılık enerjisi yerine, yukardan idare edilen rejim çökmeye mahkumdur. Eğitim alanında genç kuşakların gereksinimidir. Eğer bu gereksinim karşılanmazsa o zaman can sıkıntısı radyo ve televizyonla öldürülür. Bir dünya kavramı gelişir ki hayaller gerçeklerden daha çok önem kazanır. Hayat ikinci elden kendi kişisel gücü dışında idare edilmeye başlar. Bu olayın bireysel yanısırdır. Bir de toplumsal yanı vardır ki, bu da önemlidir. Birçok ülkede gençler işsizdir. Özellikle son 20 yılda nüfus artışı yüksek olan ülkelerde bu oran daha da artmıştır. Bu ülkelerde devlet ve ekonomi nüfus artışına paralel olarak eğitim yeri sağlayamamıştır. Bundan dolayı yeni problemler ortaya çıkmaktadır. Örneğin: Güney Amerikada gençlerin zararlı faaliyet şebekeleri, ya da dini tarikat içinde bulunmaları işsiz oldukları içindir. İşsizlik fertlerin toplumdan kendilerini soyutlamalarına neden olmaktadır. Bunların rehabilitasyonu yetişkinlerin eğitim

programlarından daha pahalıya mâl olmaktadır. Burada mesleğini geliştirmeyi sağlayacak eğitim, yada yeni meslek sloganları önem taşımaktadır.

Örneğin: Tamirci olarak eğitilen bir kişinin sadece tamiratçı olarak çalışması değil, bu eğitim üzerine yeni yeteneklere imkan sağlayacak bir eğitim sağlanmalıdır.

Turizmin birden patladığı ülkelerde yalnız servis personeli eksikliği değil, tamiratçı eksikliğide çekilir, bozuk duşlar, bozuk musluklar, ve onların tamir edilmemesi gibi durumlar Bulgaristanda ve Romanyada çok çok görülmüştür. Bütün bunlar turist akımını durdurmuş, olumsuz ekonomik sonuçlar yaratmıştır.

Yeni meslekler konusu şüphesiz entrasan bir konudur. Bu konuya kısaca değineceğim. Kendi milli kültürü ile birçok genç el sanatları tradisyonunu keşfeder. Yeni beceri yatırımları kısmen azdır. Bu becerileri tekrar elde etmek zordur. El becerileri yaratıcılık ister. Bu tarz el becerileri gerektiren eserler turistlerin ilgisini çeker. Çevre konusuna girsek, çevreyi koruma konusunda eğitime ihtiyaç vardır. Burada devletin görevi vatandaşlarını bilinçlendirmek ve doğru yola sevk etmektir. Bu da eğitimin devamı ile mümkün dür. Çevre ve sağlık danışmanlığı bir devletin ekonomik tezini ve geleceğini etkiler. Sanayi ülkeleri vatandaşlarının baskısı ile daima artan oranla dışardan ithal edilen gıda maddelerinin mümkün olduğu kadar az zararlı madde ihtiva etmesi konusunda çok hassastırlar.

Tarım ülkelerinin bilgilendirilmesi bunlara sağlanacak eğitim yardımı ile mümkündür. Sağlık alanında da kadınların iştirak edeceği programlar hazırlanmaktadır.

Örneğin : Almanyada hızla artan tedavi masrafları vatandaşların kendi biyolojik yapıları hakkında bilgi edinmeleri ve koruyucu önlemleri öğrenmeleri sonucunu doğurmuştur. Hastalara sadece tedavi yeri değil sağlığı koruyucu eğitim de gerekmektedir. Doğru beslenme, vucüt sağlığı vücut temizliği gibi.

Avrupa da eski Çin tıbbı hakkında bilgi sahibi olduğumuzdan bu yana bizim ülkemizde tekrar bitkilerin tedavi edici özelliği üzerine bir inanç doğdu, yeni meslekler ortaya çıktı. Bitkisel tedavi maddelerinin kullanılmasını sağlayacak yeni çalışma alanları ortaya çıktı. İlaçların yan etkileri üzerinde daha çok durulmaya başlandı.

Burada kadınlara hitap etmek istiyorum. Kadınlar ailenin bireylerinin beslenme, temizlik ve sağlığından sorumludur. Bu eğitimi nasıl yapıyorsunuz dersiniz, biz eğitimi çeşitli mesleklerden uygulamadan gelen kişilere küçük ücretler karşılığında yaptırıyoruz. Böylece herhan gibir nedenle okul eğitiminde başarılı olamayanlar teoriye girmeden kolaylıkla bilgilendirilmekte, bunların öğrenme istek ve yetenekleri arttırılmaktadır.

Belki şimdi soracaksınız uygulamadan gelen bu kişilerin pedagojik bilgileri var mıdır? Evet bu sorunu bir şekilde çözümlenemiz gerekir. Bu eğitimcilerin çoğu pedagojik bilgiye sahip değillerdir. Bu konularda üniversitelerden yardım isteyeceğiz. Burada öğrencilerin yetişkin olduğu için öğrenci ve öğretmen birbirlerinden öğrenmektedir. Öğrencilerin soruları öğretmenlerin kendilerini yetiştirmesine imkân sağlamaktadır.

Öğretmenler ek ücret kazanmak isterler. Aynı zamanda branş öğretmenleri kendi branşlarında okulun dışında bir ortamda eğitim yapmaktan hoşlanırlar. Her toplumda öğretmenler vardır, ve böyle bir program sürdürmek zor değildir. Öğretmenlerle olan programlar pratiklerin uygulandığı metodlardan farklıdır.

Öğretmenler pedagoji eğitimi görmüşlerdir ve çocuklarla çalışmaktadırlar. Öğretmenler için disiplin kurallarından kurtulup, karşısındaki kişilerin yetişkin olduğunu kabul etmek güçtür. Yetişkinlere otoriter davranmamaları gerekir. Aynı zamanda yetişkinlerin kötü okul anılarını kuvvetlendirecekleri yerde bu anıları silmeye çalışmalıdırlar.

Sabah okulda çocuklara ingilizce öğretmemle akşam annelerine ingilizce öğretmem farklı şeylerdir. Dersin içeriği ve metodu farklı şeylerdir.

Bu söylenenlerden şu sonuç çıkarılabilir. Birçok ülkede kullanılmayan büyük bir eğitim potansiyeli mevcuttur. Birçok ülkede genellikle yetenek ve bilgisi uygulamaya yansımayan pahalı insan gücü ithal edilir.

Burada spor alanından bir örnek vermek mümkündür. Federal Almanya'da birçok buz pateni kulübü yabancı sporcu transfer eder. Böylece yarışmaların seviyesi yükselir. Fakat bu yol ile milli takımın oyun seviyesi yükselmez. Zira milli maçlarda yabancı sporcular yer alamaz. Ayrıca yabancıya ödenen yüksek paralar yüzünden kulüpler maddi sıkıntıya düşer. Böyle bir kiralama yolu ile problemin kısa dönemde çözümlenebileceği anlaşılmıştır. Sorunlar uzun vadede artmıştır.

Özellikle yetişkinlerin eğitimi devamlı bir yatırım özelliğini taşır. Bu devamlılık Federal Almanya'da çeşitli kuruluşlarda eğitim amacı ile tamgün istikdam edilen personel sayesinde garanti altına alınmıştır. Bir yandan ekonominin ve toplumun ihtiyaçları, diğer taraftan kişilerin istekleri doğrultusunda eğitim programları geliştirilmektedir. Toplumun sosyal fonksiyonlarında söz sahibi kanun personeli, konuya ilişkin ihtisas sahibi kişiler kültür hayatının yetkili ve gençlik kuruluşları gibi kuruluşlar programların geliştirilmesinde katkıda bulunurlar.

Böyle kurumlar eğitim konularının yeterince işlenmesi yanında, yetişkinlerin eğitimini diğer konularla koordine eder. Gereksiz rekâbet ortamı bertaraf edilir.

Eğer yetişkinlerin eğitimini sağlayan kuruluşların organizasyon yapıları esnek bir yapıda olabilirse, yani bürokratik işlemler kısaltılabilir ve sorumluların çabuk karar verebilmeleri sağlanabilirse, sadece toplumun hem kuruluşlara itimadi arttırılmış olmaz aynı zamanda politikacılar ve yerel makamlarda ortaya çıkan sorunların çözümünde etkili rol alırlar.

Sözlerime son vermeden önce birkaç kelime ile finansman sorununa değinmek istiyorum. Ben toplumun yararına olan herşeyin ücretsiz sunulması gerektiğini düşünenlerden değilim. Yatırımlardan yararlanan herkesin bu finansmana katkısının gereğine inanması eğitimin bir sonucudur. Bu eğitim, devletin eğitim sistemi ve yetişkinlerin eğitimi için kişisel sorumluluk duygusunu geliştirir. Kişilerden istenen finansman katkısı tabiatıyla sosyal şartlarla sınırlıdır. Eğitim gören her 10-15 kişinin bir eğiticiyi finanse etmesi arzu edilir. Bazı kurslar küçük bir fazlalık, bazı kurslar ise bir miktar açık verebilirse de sonuçta gelir-gider dengesi sağlanabilmelidir. Devamlı çalışan personel ile binaların masrafları yerel yönetimler tarafından karşılanmalıdır. Federal Almanya'da küçük yerleşim birimleri yetişkinlerin eğitimini finanse etmek zorunluluğunda değildir. Bunlar masraflara kısmen katılırlar.

Büro, tanıtım ve pazarlama malzemesi gibi masraflar kural olarak eyaletler tarafından karşılanır. Eyaletlerin bu yardımı o şehrin nüfusuna göre değil, verilen ders adedine göre saptanır. Kültürel konular Federal Almanya'da eyaletlerin yetki sahasına girdiğinden, bu yardım Eyaletler tarafından yapılmaktadır. Ancak, işsiz gençlerin mesleki ve sosyal entegrasyonu gibi özel projeler Federal Hükümet tarafından finanse edilebilmektedir.

Yetişkinlerin eğitimi itimat edilir kurumlar tarafından yapılması gerektiğinden, İş ve İşçi Bulma Kurumlarının yanında, Sanayi ve Ticaret Odaları da Örneğin: sekreter eğitimi, yabancı dil bilen ticaret sekterteri eğitimi çeşitli mesleki eğitim projelerini bu tür kurumlara verilirler. Bu çerçevede birçok işletme, dernek ve hastalık sandıkları personelinin eğitim ücretlerini karşılarlar. Yetişkinlerin mesleki ve tekamül eğitimi masraflarını vergiden düşebilmesi diğer bir teşvik yoludur.

Birçok mahalli idarenin personelinin masraflarını kendilerinin ödediği kurslara gönderirler. Bu personel normal işlerden bazen tam gün, bazende yarım gün izinli sayılırlar. Böylece personelin verimi ve işe bağlılığı arttırılmış olur.

Bugünün ve yarının dünyası her konuda hızlı bir değişim içinde bulunmaktadır. Buna ayak uydurabilmek için, kişilerin hayat boyu öğrenmesi, iletişim ve karar verme yeteneğine ulaşması gerekmektedir. Teknik ve Bilimdeki yeni gelişmelerin halka anlaşılabilir bir dille verilmesi için özel kurumlara ihtiyaç vardır. Ekonomi ve ulaşım şartları içinde hareket sahamız daima genişlemektedir. Bu dünyaya yabancı kalmamız için eskiden büyük ailenin verdiği yardıma ve teşvike ihtiyacımız bulunmaktadır. Uyum için, korkuyu yenmek için, kendine güveni geliştirmek için, mesleki uyum için veya genel olarak karmaşıklaşan dünya şartlarına uyabilmek için yardıma ihtiyacımız vardır. Bu yardımı sağlayacak olan yetişkinlerin eğitimi programlamalarından başka birşey değildir.

